

Bertalan Dávid¹

Narkoterrorizmus Mexikóban

A mexikói drogháború és annak egyes rendészeti,
katonai vonatkozásai

Narcoterrorism in Mexico

The Mexican Drug War and Some Law Enforcement and Military
Aspects of it

Absztrakt

Írásomban ismertetem a „Mexikói Drogháború” jelenségét, mind katonai, mind rendészeti szempontból. Az illegális kábítószerkereskedelem több mint 100 éves múltra tekint vissza az amerikai kontinensen, ennek változásaival, legfontosabb mérföldköveivel foglalkozom a publikáció első felében. A továbbiakban feltárom a narkoterrorizmus államra gyakorolt hatásait, továbbá ehhez kapcsolódóan megvizsgálom, hogy Mexikó tekinthető-e „bukott államnak”, vagy nem. Ezt követően bemutatom az így kialakult komplex környezet legfontosabb szereplőit, illetve a rendészeti és katonai hivatásrendek közötti együttműködés lehetőségeit, majd az utolsó részben foglalom össze következtetéseimet, javaslataimat.

Kulcsszavak: Mexikó, narkoterrorizmus, drogkereskedelem

Abstract

In my writing, I present the phenomenon of the 'Mexican Drug War,' both from a military and a law enforcement perspective. Illegal drug trafficking has a history of more than hundred years on the American continent, and I discuss its changes and key milestones in the first half of the publication. In what follows, I will explore the effects

¹ Nemzeti Közszerzői Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz – University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, e-mail: vido288@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6601-1974>

of narcoterrorism on the state, and in connection with this, I will examine whether Mexico can be considered a 'failed state' or not. Then I introduce the most important actors of the complex environment thus formed, and the possibilities of cooperation between law enforcement and military professions; in the last part I summarise my conclusions and suggestions.

Keywords: Mexico, narcoterrorism, drug trafficking

1. Bevezetés

Vizsgálódásom fókuszában a mexikói drogháború és annak egyes rendészeti, katonai vonatkozásai állnak. Jelenleg a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának doktorandusz hallgatója vagyok. Kutatási témám a 21. század műveleti környezete, a humán környezet és a katonai erő kapcsolata műveletek során, azon belül a közös döntéshozatal és a vezetés-irányítási rendszerek kialakításának lehetőségei, illetve szükségszerűsége a hon- és rendvédelmi együttműködés során.

Azért választottam a jelenlegi témát publikációm tárgyául, mert véleményem szerint ez kiválóan szemlélteti azt a környezetet, amelyben a különböző hivatásrendek harmonizáltak, a hatékony együttműködés szinte napi igényével és követelményével látják el feladataikat. Az illegális kábítószerkereskedelem több mint 100 éves múltra tekint vissza az amerikai kontinensen. Ennyi idő alatt az egymásra kölcsönösen is ható mechanizmusok olyan komplex környezetet alakítottak ki Mexikóban, amelynek részletes ismertetése messze meghaladja a cikk kereteit, ezért az írás során a fókusz a kulcsfontosságú eseményeken, tényeken, adatokon volt, amelyek elemzése után következtetéseket vontam le.

2. Mexikó és a narkoterrorizmus története

A Mexikói Egyesült Államok – vagy ismertebb nevén a továbbiakban: Mexikó – Észak-Amerika három állama közül a legdélebben helyezkedik el. Északi szomszédja az Amerikai Egyesült Államok (*United States of America* – USA), amellyel 3155 km hosszú szárazföldi határ köti össze. Délről Guatemala és Belize, míg nyugatról a Csendes-óceán, keletről pedig a Mexikói-öböl és a Karib-tenger határolja. Fővárosa: Mexikóváros. Népeség: 126 millió fő (2018), az egy főre jutó GDP: 19 900 US Dollár (2017).²

Mexikó évszázadokon át spanyol gyarmat volt, míg 1821-ben elnyerte függetlenségét, és azóta az ország államformája szövetségi köztársaság. 1877-től 1910-ig Porfirio Díaz³ elnök antidemokratikus eszközökkel uralta a közép-amerikai államot, azonban újraválasztását követően forradalom tört ki, amelyet 1920-ig tartó zűrzavaros időszak követett. Ekkor alakult meg az Intézményes Forradalmi Párt (*Partido Revolucionario*

² CIA *The World Factbook*. Elérhető: www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html (A letöltés dátuma: 2019. 04. 26.)

³ Porfirio Díaz (1830–1915): katona és elnök. Erős, központi kormányzású Mexikót hozott létre, amelyet 3 évtizeden keresztül irányított. *Porfirio Díaz*. *Encyclopedia Britannica*. Elérhető: www.britannica.com/biography/Porfirio-Diaz (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)

Institucional – PRI), amely a 20. század folyamán irányította az országot. A PRI hatalma a 2000-es években kezdett meggyengülni, amikor is a Nemzeti Akció Párt (*Partido Acción Nacional* – PAN) jelöltje nyerte meg az elnökválasztást. 2018 év vége óta Mexikó elnöke Andres Manuel Lopez Obrador, aki a baloldali Nemzeti Újjászületési Mozgalom (*Movimiento Regeneración Nacional* – MORENA) vezetője is egyben.⁴

1. ábra: A Mexikói Egyesült Államok

Forrás: Turismo Mexico. Elérhető: www.turismomexico.es/wp-content/uploads/2015/07/mapa_estados_mexico.png (A letöltés dátuma: 2019. 04. 26.)

Az országra az ellentmondásosság nagymértékben jellemző. Míg az északi államokat (mint például Sonora, Sinaloa vagy Chihuahua) jelentős mértékben érinti a szervezett bűnözés, illetve az illegális kábítószer-kereskedelem, addig más területek (például Cancún) kiemelt turisztikai látványosságnak számítanak, és rengeteg látogatót vonzanak minden évben. Míg a bűnözés az érintett területeken elképesztő méreteket ölt, addig Mexikóvárosban kevesebb erőszakos bűncselekmény történik, mint például Chicagóban (2017).⁵ Az ország a világ 11. legerősebb gazdaságával rendelkezik, így tagja a G-20 csoportosulásnak és fő kereskedelmi partnere az USA. Mindemellett az utóbbi években ugyan elindult egy modernizálódási folyamat – megújuló energiaforrások

⁴ CIA *The World FactBook*. i. m. (2. lj.)

⁵ Az FBI bűnözési statisztikáinak, illetve a mexikói kormány adatainak összehasonlítása alapján. Elérhető: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2017/crime-in-the-u.s.-2017/tables/table-8/table-8.xls/view>
www.gob.mx/senssp/acciones-y-programas/incidencia-delictiva-del-fuero-comun-nueva-metodologia (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)

használata, pénzügyi, gazdasági reformok stb. – ezzel szemben viszont Mexikó még mindig a nemzetközi drogkereskedelem egyik központja. Dél-Amerikából az Egyesült Államokba érkező kokain 95%-a áthalad az országon, a világ 3. legnagyobb ópiumtermelője, továbbá a mexikói drogkartellek felelősek az USA-ban árult ecstasy (MDMA)⁶ és más szintetikus drogok, valamint a heroin csempészéséért és árusításáért.⁷

Ahhoz, hogy megértsük a kialakult helyzetet, elengedhetetlen, hogy megvizsgáljuk az ország 20. századi történelmének legfontosabb mérföldköveit, amelyek az illegális kábítószeres ilyen mértékű elterjedéséhez vezettek. Az ópiumot és az ópiumszármazékokat – amelyeket Kínában használtak először – a Kelet-Indiai Társaság kezdte el terjeszteni Európában és az amerikai kontinensen. Az 1860-as években érkeztek meg az első növények Mexikóba, a kínai vendégmunkásokkal együtt, és a feljegyzések szerint Sinaloaban 1886-tól kezdődően termesztették az ópium előállításához használt mákot. A 20. század elején ugrásszerűen szaporodtak az ópiumbarlangok, nemcsak Mexikóban, de az Egyesült Államok területén is.

Az illegális kábítószer-kereskedelem múlt századi fellendülése szorosan összefügg az USA állampolgárainak, illetve a mindenkori kormányoknak a drogokhoz való viszonyával, továbbá a törvényi szabályozással. Az első, akit meg kell említeni a drogok elleni harc sorában, Hamilton Wright. Az amerikai ópiumellenőr 1908-tól kezdődően folyamatosan küzdött a kábítószeres terjedése és terjesztése ellen. Ekkoriban 100 ezer és 300 ezer fő közöttire teszik az ópiumfogyasztók számát az USA-ban. Wright munkásságának köszönhetően a Kongresszus 1914-ben fogadta el a Harrison Narcotics Actet, az első törvényt, amely megpróbálta korlátok közé szorítani a kábítószerhasználatot. Mellékhatásként azonban ezzel azonnal megteremtette a feketepiacot az ópium és a kokain számára. Ekkortól lehetett a Mexikóban előállított ópiumot és heroint amerikai dollárra váltani.

Az első drogcsempészek a Mexikó északi államaiban élő kínaiak voltak, de őket rövid idő alatt kiszorították az őslakos mexikóiak. Fontos megjegyezni, hogy az amerikai–mexikói határ az egyik leghosszabb szárazföldi határ a Földön, ezáltal ideális a drogcsempészésre. Ekkoriban alakultak ki a legjelentősebb kábítószerközpontok: Juárez, illetve Tijuana városokban. Az 1920-as években a kábítószeres elleni harc mérséklődött, hiszen a szesztilalomnak köszönhetően az alkohorcsempészet elleni fellépés vált a hivatásrendek államilag elrendelt elsődleges feladatává. Ennek folyamánként a drogkereskedelem virágzásnak indult.

A II. világháborúban tovább erősödött ez a folyamat. Egyes források szerint ad absurdum az amerikai kormány is vásárolt sinaloai ópiumot a haderő számára. Manapság Mexikóban ezt tényként kezelik, amelyben lehet némi igazság, hiszen az USA számára az elsődleges ópiumbeszállító a semleges Törökország volt, azonban a háborúnak köszönhetően a tengeri útvonalakat lezárták, így a Védelmi Minisztérium kénytelen volt más forrás után nézni.⁸

Az illegális kábítószer-kereskedelem az 1960-as években kezdett el ugrásszerűen növekedni, köszönhetően az Egyesült Államokban a hippikultúra terjedésének, valamint a népszerű előadóművészek hatására megnövekedett drogfogyasztásnak.

⁶ MDMA: Metylenedioxy-methamphetamine.

⁷ CIA *The World FactBook*. i. m. (2. lj.)

⁸ Ioan Grillo: *El Narco – Inside Mexico's Criminal Insurgency*. New York, Bloomsbury, 2011. 28–38.

A fogyasztók számának gyors emelkedése Mexikón kívül több országra is hatással volt, mint például Kolumbia, Törökország vagy Afganisztán. Ekkoriban jelentek meg az első nagyobb bűnözői csoportok és jelentősebb „drogbárók”. A marihuána szintén ekkortájt vált az egyik legnépszerűbb kábítószerre, aminek köszönhetően az „acapulcoi arany” – a marihuána egyik mexikói változata – egy csapásra az egyik legkeresettebb árucikk lett, mert jobb minőségűnek számított, mint amit Kaliforniában termesztettek.

Richard Nixon amerikai elnök az 1970-es években hirdetett első ízben háborút a drogok ellen. Választási ígéreteihez híven meg is kísérelte visszaszorítani a kábítószer-fogyasztást és -kereskedelmet. Ekkor indult egy Együttműködési Művelet az USA és Mexikó között, amelynek keretében első alkalommal dolgozhattak hivatalosan amerikai kábítószer-ellenes ügynökök a határtól délre mexikói területen. A megnövelt kontroll és az intézkedések ellenére az ópium, a heroin és a marihuána továbbra is áramlott az USA-ba. Nixon legjelentősebb hagyatéka azonban a DEA (*Drug Enforcement Administration*) 1973-as megalakítása volt, amelynek elsődleges feladata a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények felderítése és nyomozása, valamint az illegális kábítószer-kereskedelem visszaszorítása volt.⁹

1976-ban indította meg az amerikai és mexikói kormány az addigi legnagyobb volumenű DEA-akciót, a Condor hadműveletet,¹⁰ amelynek középpontjában az ópium, heroin és marihuána előállításának és kereskedelmének visszaszorítása állt. A művelet az úgynevezett „arany-háromszöget”¹¹ célozta, ahol a mexikói kábítószer-termesztés 76%-a történt az 1970-es, 1980-as években. Ez volt az első tényleges drogháború (*War on Drug*). A komplex művelet 1988-ig tartott, de az indulását követő két évvel az eredmények jelentősen visszaestek, köszönhetően a mexikói kormányhivatalnokok, rendőrök és egyéb tisztviselők megváltozott, korrupt hozzáállásának. Ennek folyamánként megjelent és egyre nagyobb méreteket öltött az állami korrupció is, így a jelentősebb kartellek megerősödhettek.¹²

Az 1970-es években kezdődött a kokain népszerűségének felerősödése. Azonban a kokaintermesztés és -csempészés kapcsán elsősorban Kolumbiát kell megemlítenünk. A Medellín-kartell és annak feje, Pablo Escobar, a világ legismertebb drogbárója is ekkortól fogva indult el a meggazdagodás és a hírnév útján. Kezdetben a kokaint elsősorban tengeri útvonalakon csempészték az elsődleges amerikai célpont, Miami irányába. 1982-ben Ronald Reagan amerikai elnök ismételt háborút indított a kábítószerek ellen, ezúttal Floridával és a kokainnal a középpontban. A DEA, a szárazföldi haderő és a haditengerészet általi közös műveleteknek köszönhetően a kolumbiai kartelleknek új csempészütvonalakat kellett keresniük, mivel jelentős bevételkiesés következett be. Ennek folyamánként született meg a mexikói és kolumbiai kartellek közötti egyezség, amelynek értelmében az aranyháromszögben lévő csoportok csempészik

⁹ Grillo i. m. (8. lj.) 40–41.

¹⁰ Nem tévesztendő össze a CIA hasonlóan elnevezett, a latin-amerikai kommunizmus visszaszorítására indított hasonló nevű műveletével. Marcia Esparza – Henry R. Huttenbach – Daniel Feierstein (szerk.): *State Violence and Genocide in Latin America – The Cold War years*. New York, Routledge, 2010. 107.

¹¹ Sinaloa, Durango, Chihuahua által bezárt terület.

¹² Adela Cedillo: *Killing Two Condors with One Stone: The War on Drugs, Counterinsurgency, and the State of Siege in Northwestern Mexico*. Előadás, LACIS Lectures, University of Wisconsin-Madison, 2018. Elérhető: <https://lacis.wisc.edu/2018/11/01/killing-two-condors-with-one-stone-the-war-on-drugs-counterinsurgency-and-the-state-of-siege-in-northwestern-mexico/> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 26.)

az Egyesült Államokba a kokaint is. Ez a megállapodás újabb löketet adott az illegális kábítószer-kereskedelemnek, amely egész Latin-Amerikában éreztette hatását.

A Szovjetunió összeomlását követően az egész világ megindult a globalizáció útján, szabad teret engedve a kereskedelem fellendülésének, mellékhatásként tovább erősítve a drogcsempészetet. Szintén ezt a folyamatot ösztönözte, hogy Mexikó 1994-ben belépett a NAFTA (*North American Free Trade Agreement* – Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény) egyezménybe, amelynek célja az észak-amerikai országok között a kereskedelmi korlátozások lebontása volt. 1991-ben a DEA ügynökei és kolumbiai kormányerők megölték Pablo Escobart, amelynek következtében a világ addigi legnagyobb kartellje összeomlott. Ezeknek az eseményeknek köszönhető, hogy az 1990-es évek végétől a mexikói csoportok vették át a vezető szerepet az illegális kábítószer-kereskedelemben.¹³

A 21. század elején az illegális kábítószer-kereskedelem és az ahhoz kapcsolódó kartelltevékenység az említett régiókban akkora mértéket öltött, hogy az már túllépte a rendszert kereteit, és sokan háborúnak nevezik az drogok elleni harcot. Ismertebb nevén a mexikói drogháború (*Mexican Drug War* vagy *Mexican War on Drugs*).¹⁴ Álláspontom szerint erről beszélhetünk úgy is, mint egy alacsony intenzitású, aszimmetrikus konfliktusról, amelyben az egyik oldalon a mexikói kormány és az Amerikai Egyesült Államok illetékes szervezetei – joghatóságok, ügynökségek, hivatásrendek stb. – míg a másikon a droggartellek állnak. Ez nem egy klasszikus clausewitz-i értelemben vett háború, sokkal inkább egy negyedik generációs, azaz aszimmetrikus hadviselés.¹⁵

A mexikói drogháborúhoz szorosan kapcsolódó fogalom a narkoterrorizmus,¹⁶ amely a publikáció központi eleme is, ezért mindenképpen magyarázatra szorul. A kifejezés azokat a terrorista cselekményeket foglalja magában, amelyeket egyrészt az illegális kábítószertermelésével, szállításával, finomításával, elosztásával foglalkozó csoportok hajtanak végre, másrészt a fogalomkörbe beletartozik azon terroristaszervezetek tevékenysége is, amelyek a kábítószer-kereskedelmet terrorcselekmények finanszírozására használják.¹⁷ Hazai viszonylatban kevés szakértő foglalkozik a narkoterrorizmussal, azonban nemzetközi szinten több újságíró, kutató is elemezte a témakört. Szinonim kifejezésként jelenik meg a külföldi terminológiában az angol *crime war* („bűnözői háború”), illetve a *crime insurgency* („bűnözői felkelés”). Felmerül a kérdés, hogy ténylegesen léteznek-e narkoterroristák, vagy ez is csak egy politikusok által erőltetetten kreált kifejezés, amellyel könnyebben tudnak finanszírozást szerezni a Globális

¹³ Grillo i. m. (8. l.) 4.

¹⁴ A mexikói drogháború 2006 decembere óta tart, amikor a Felipe Calderón, a frissen felesküdt elnök felhatalmazást adott a katonai erőknek, hogy beavatkozzanak a droggartellek tevékenységébe, tulajdonképpen kihirdetve ezzel a rendkívüli állapotot. Az elsődleges cél az volt, hogy csökkentés a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények számát. A mexikói vezetés főleg a kartellek szétzilálására fókuszál, míg az USA a csempészet csökkentésére. *Mexico Drug War Fast Facts*. CNN. Elérhető: <https://edition.cnn.com/2013/09/02/world/americas/mexico-drug-war-fast-facts/index.html> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)

¹⁵ „A fegyveres konfliktusok megvívásának új formája, melynek alapja az, hogy a nemzetközi szinten jelen lévő fegyveres erők, csoportok jelentősen különböznek egymástól méreteikben, felszereltségükben és képességeikben [...]” Ld.: Berkáné Danesch Marianne (szerk): *Katonai terminológiai értelmező szótár*. Budapest, Zrínyi, 2015. 44.

¹⁶ A kifejezést Fernando Belaúnde Terry (1912–2002) korábbi perui miniszterelnök használta először, 1983-ban. Ld.: Bebesi Zoltán: *Kábítószer-bűnözés és terrorizmus*. Doktori értekezés. Budapest, ZMNE, 2009. 66.

¹⁷ Bebesi i. m. (16. l.) 64.

Terrorellenes Háború égisze alatt.¹⁸ Kutatásaim során arra a megállapításra jutottam, hogy narkoterroristák és a narkoterrorizmus valós kategóriák, hiszen a terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés legfontosabb elemei megjelennek a kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos bűncselekményekben. Az amerikai kongresszusnak készült, a szervezett bűnözésről, illetve droggereskedelemről szóló jelentés¹⁹ szerint 2006 óta kb. 150 ezer ember halt meg a mexikói drogháborúnak köszönhetően. Álláspontom szerint ez jóval meghaladja a kizárólag rendészeti módszerekkel és eljárásokkal történő kezelés lehetőségeit és néhány alacsony intenzitású „kisebb” helyi háborút is.

Bebesi Zoltán az alábbiakban foglalja össze a narkoterrorizmus lényegét: „A terrorizmus és a kábítószer-bűnözés között nagyon szoros a kapcsolat. Nem véletlenszerű az a tény, hogy az utóbbi időben a narkoterrorizmus előtérbe került. Ennek több oka is van. Ezen okok közül véleményem szerint a legfontosabb, hogy a terrorakciók végrehajtásához jelentős anyagi fedezetre van szükség: a nemzetközi terrorizmus területén pedig számos példát találunk arra, hogy a 'nemzeti felszabadító mozgalmak', az 'etnikai üldöztetés elleni fellépés' és számos más, a terrorizmus körébe tartozó cselekmény, akció, mozgalom a kábítószer-kereskedelemből származó jövedelemből táplálkozik. A törökországi 'Szürke Farkasoktól' a csecsen terrorszervezetekig, beleértve az arab és a dél-amerikai terrorszervezeteket (PLO, 'Fényes Ösvény'), számos olyan mozgalom van, mely a vélt, vagy valós 'jó ügy érdekében' a terrorizmus eszközeihez nyúl. Ehhez azonban rengeteg mobilizálható és 'gyors' pénzre van szükség. Ezt képes nyújtani a milliányi – függőségükben kiszolgáltatott – nyomorult áldozattól származó hatalmas mennyiségű, a kábítószer-kereskedelemből származó pénz.”²⁰

Fontos különbség a narkoterrorista- és az „általános” terroristaszervezetek között, hogy az előbbieknél nincsenek politikai céljaik, ideológiai meggyőződésük. Tevékenységük központi mozgató eleme a profitszerzés, az elsődleges cél, hogy minél nagyobb vagyona tegyenek szert. Elmondható, hogy a droggartellek tevékenységének köszönhetően az állam elveszíti az erőszak monopóliumát az érintett tartományokban, valamint a lakosság feletti kontroll fenntartására sem képes, továbbá az állam területi integritása is sérül. A narkoterrorista szervezetek akkora befolyásra és vagyona tesznek szert, hogy tulajdonképpen félkatonai szervezatként működnek. Egyes csoportok képesek zászlóalj szintű erők felállítására is, amelynek tagjai bizonyos szintű katonai képzésben is részesülnek.²¹ Következésképp elmondható, hogy a narkoterrorista szervezetek komoly fenyegetést jelentenek nemcsak Mexikó, de az egész amerikai kontinens és közvetetten Európa lakosságára is.

¹⁸ Grillo i. m. (8. lj.) 7.

¹⁹ June S. Beittel: *Mexico Crime and Drug Trafficking Organizations*. Washington, Congressional Research Service, 2018. 2. Elérhető: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41576.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 25.)

²⁰ Bebesi i. m. (16. lj.) 64–65.

²¹ *A kábítószerkartellek – rejtett hatalomátvétel Közép- és Dél-Amerikában?* 2018. 10. 03. Elérhető: https://lemil.blog.hu/2018/10/03/a_kabitoszerkartellek_rejtett_hatalomativetel_del-amerikaban (A letöltés dátuma: 2019. 05. 01.)

3. Töredezett állam vagy „üres” állam

Érdeemes megvizsgálni azt a tényt, hogy Mexikó a jelenlegi helyzetben tekinthető-e bukott, töredezett államnak, vagy esetleg valamilyen más kategóriát kell alkalmaznunk. Úgy gondolom, hogy ez nagyban meghatározza a központi probléma kezelésének módját. Egy bukott állam esetében már nem beszélhetünk pusztán rendészeti vagy katonai kezelési megközelítésről. Nagyon jó példa erre Afganisztán, ahol a különböző biztonsági kihívásokat csak a hivatásrendek közötti, szoros nemzetközi együttműködési keretben lehetséges kezelni.

A töredezett államok index (*Fragile States Index*), korábban bukott államok index (*Failed States Index*) az amerikai Fund for Peace alapítvány, illetve a *Foreign Policy* lap által, 2005 óta kiadott éves index, amelynek alkalmazását irányadónak tekinthetjük a probléma vizsgálata során. Az elemzők egy 12 indikátoros skálán értékelik a Föld országait – pontosabban az ENSZ-tagállamokat, így például Koszovót, a palesztin területeket nem –, hogy mennyire stabil az adott állam, illetve mekkora az esélye egy (társadalmi, háborús) konfliktus bekövetkezésének.²²

A 2019-es index²³ szerint az instabilitás szempontjából a legveszélyeztetettebb államok: Jemen, Szomália, Dél-Szudán. A dokumentumból kitűnik, hogy a legtöbb töredezett állam Afrikában található. Mexikó ebben a statisztikában a 178 állam közül a 98. helyen áll, ahol az 1. állam a leginkább veszélyeztetett, míg az utolsó – Finnország – a legstabilabb. Tehát a középmezőnyben szereplő észak-amerikai ország klasszikus értelemben nem tekinthető töredezett államnak. Érdekesség azonban, hogy Mexikó a vizsgált 12 indikátor közül a „biztonsági apparátus”²⁴ területen kapta a legrosszabb értékelést.²⁵

Véleményem szerint, ha Mexikó bukott állammá válását vizsgáljuk, ki kell térnünk a korrupció helyzetére, ami az illegális kábítószer-kereskedelem egyik legjelentősebb ösztönzője. A Transparency International által 2019 januárjában készített elemzés az amerikai kontinens országaiban vizsgálja a korrupció mértékét.²⁶ A dokumentum egy 0-tól 100-ig terjedő skálán pontozza az egyes országokat, ahol a 0 a korrupció által leginkább, míg a 100 a legkevésbé fertőzött értéket jelöli. Ezen a skálán Mexikó 28 pontot kapott, és a lecsúszó országok közé lett besorolva, hiszen az utóbbi években több korrupciós botrány is nyilvánosságra került, amelyek egyik következménye, hogy a 2012-es értékhez képest 6 ponttal csökkent az idei megítélés. Tehát elmondható, hogy a korrupció ma is meghatározó az országban, dacára annak, hogy az elmúlt 10 évben erősödött az ellene való fellépés. Ellenben a korrupció erősödését fokozza a kartellek meghatározó befolyása is, amely kiterjed szinte az egész kormányzati rendszerre.²⁷

²² Fund for Peace. Elérhető: <http://fundforpeace.org/fsi/> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 16.)

²³ *Fragile States Index Annual Report 2019*. Washington D. C., Fund for Peace, 2019. 7. Elérhető: <http://fundforpeace.org/wp-content/uploads/2019/04/9511904-fragilestatesindex.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 16.)

²⁴ A biztonsági szektor jellegzetességeivel foglalkozó indikátor.

²⁵ 8,8-at a 10-ből, ahol a 10 a legrosszabb biztonsági helyzetre utal, míg az 1 a legjobb. Ld.: *Fragile States Index Annual Report* i. m. (23. l.) 43.

²⁶ *Americas: Weakening Democracy and Rise in Populism Hinder Anti-Corruption Efforts*. Transparency International, 2019. 01. 29. Elérhető: www.transparency.org/news/feature/cpi-2018-regional-analysis-americas (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)

²⁷ Uo.

Célszerű megvizsgálunk azt a kérdést, hogy Mexikó tekinthető-e „üres” államnak (*hollow state*), ha és amennyiben nem tekinthető töredezett államnak. Az „üres” állam koncepciót a 2000-es években kezdték kidolgozni dél-amerikai biztonsági szakemberek, elsősorban Paraguay-jal kapcsolatban. Az elmélet lényege, hogy habár az állam kívülről szemlélve jól működő demokráciának tűnik, belülről szétszakítja és lerombolja a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem és a bandaháborúk. Az állami szervek tulajdonképpen csak mint egy külső burok léteznek az országban, tényleges kontroll és hatalom nélkül.²⁸

Álláspontom szerint tehát, ha nem is az egész országra, de a kábítószer-kereskedelemmel leginkább fertőzött szövetségi államokra igaz az „üres” állam kifejezés. Ezekon a területeken tulajdonképpen nem működnek funkciójuknak megfelelően az állami szervek, és a kartellek gyakorolják a kontrollt, vagyis az állami erőszakmonopólium a hivatásrendek tevékenységében nem, vagy csak nagyon korlátozottan érvényesül.

4. A mexikói drogháború szereplői

A mexikói drogháború szereplői három nagy csoportba sorolhatóak be. Az *első nagy csoport* a mexikói kormányzati szervek, rendőri, katonai, félkatonai szervezetek. Az ország rendészeti erőit átfogóan érinti a droggereskedelem. A legközvetlenebb szinten a *helyi rendőri erőket*, amelyeket a legnagyobb mértékben érinti a korrupció. Ennek egyik következménye, hogy az ország lakossága a legkevésbé bízik és hisz a rendőrségnek. Egy 2018-ban készült felmérés szerint az emberek csupán 4,6%-ának van bizalma a helyi rendőrség irányába. A válaszadók fele mondta azt, hogy valószínűleg a rendőrök nagy része részt vesz valamilyen bűnözői tevékenységben, és 27% szerint nem megfelelően végzik a munkájukat.²⁹

A rendőrségi szervezethez tartozik továbbá a Szövetségi Rendőrség (*Policía Federal Preventiva – PF*), amely Mexikó nemzeti rendőri erejének tekinthető. Leggyakrabban csak „*Federales*” („szövetségek”) névvel illetik őket. A sötétkék egyenruhát hordó rendőrök magasabb képzettséggel és megerősített fegyverzettel és felszereléssel rendelkeznek. A szervezettel kapcsolatban erős katonai hatás érvényesül, szinte félkatonai erőről beszélhetünk. Az egységet 1998-ban hozták létre több rendőri és katonai szervezet integrálásával annak érdekében, hogy hatékonyan lehessen fellépni a kartellek tevékenysége ellen. Bár a Szövetségi Rendőrséget kevésbé érinti a korrupció, de ez a szervezet sem tudja ezt teljes mértékben elkerülni. Ez lehet az egyik oka annak, hogy a közbizalom szintén nagyon alacsony szintű velük szemben is (6,1%).³⁰

A mexikói rendőri erőkkal kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy gyakran hajtának végre, vagy legalábbis kezdenek bele, szervezeti átalakításokba. Azonban ezek a változtatások nem mélyreható, strukturális jellegűek, hanem általában kimerülnek

²⁸ Samuel Logan: *Mexico as a Hollow State*. 2009. Elérhető: www.samuellogan.com/articles/mexico-as-hollow-state.html (A letöltés dátuma: 2019. 04. 28.)

²⁹ *Seguridad y Participación Ciudadana*. Centro de Estudios Sociales y de Opinión Pública, 2018. 6. Elérhető: www.insightcrime.org/wp-content/uploads/2018/12/CESOP-IL-72-14-SeguridadyParticipacion-160818.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 04. 29.)

³⁰ Uo.

abban, hogy formálisan létrehoznak ugyan egy új rendőri, félkatonai erőt, amely azonban nem rendelkezik a megfelelő mindenoldalú támogatással és szervezeti feltételekkel annak érdekében, hogy valóban hatékony változásokat lehessen elérni a drog elleni háborúban. A személyi állomány (rendőrök) továbbra is alacsony bért kap, ami csekély társadalmi elismeréssel párosul, ezáltal – álláspontom szerint – magas a korrupció lehetőségének kockázata. Továbbá ezek a változtatások általában a választási ciklushoz igazodnak, ami szintén megnehezíti a hosszú távú, stratégiai célok elérését.³¹

A mexikói drogháború további résztvevői a biztonsági erők oldaláról a katonai erők. A mexikói haderő 2006 óta hajt végre különböző műveleteket az országban. Leginkább a Haditengerészet egységeit alkalmazzák viszonylagos sikerrel. Elsődleges feladatuk a tengeri droggereskedelem felszámolása, azonban az elmúlt 13 évben a haditengerészet különleges erői már a szárazföld belsejében is tevékenykednek. Sajnálatos módon eddig nem volt megfelelő az együttműködés a kormányzati szervek és a hivatásrendek között. Előfordult olyan is, hogy tengerészgyalogosok fogtak el egy acapulcoi rendőrfőnököt, aki korrupció gyanújába keveredett.³²

A 2018. év végén megválasztott új elnök létrehozta a Nemzeti Gárdát (*Guardia Nacional*) mint a legújabb drokartellek elleni félkatonai erőt. A 60 000 fős szervezet hivatott felváltani a katonai erőket a narkoterrorizmus elleni harcban, ehhez 86 bázis kiépítését tervezik Mexikó-szerte, amelyhez egy majdnem 800 millió dolláros költségvetés párosul. A Nemzeti Gárda szervezetileg integrálja a Szövetségi Rendőrség, a Haditengerészet, a Katonai Rendészet és egyéb biztonsági szervek elit egységeit. A kialakított jogszabályi környezet pedig stabil hátteret biztosíthat mind az intézményi működés, mind a minősített alkalmazás során az egységes és hatékony fellépésre. Véleményem szerint a hatékonyság érdekében végzett, kölcsönös bizalomra építő, a hivatásrendek közötti ténylegesen megvalósuló együttműködés fontos cél kell, hogy legyen a narkoterrorizmus ellen. Azonban ez az objektív megközelítés sajnálatos módon együtt jár Obrador elnök úr eseti, „soft power” jellegű szubjektív intézkedéseivel, mint például a többszörös bűnelkövetők büntetésének mérséklése, az áldozati oldal felőli megközelítés, konszolidáció, békés rendezés, „ölelések, nem lövések” (*Hugs, not gunshots* – HNG) stratégia.³³ Ezek az intézkedések már több kritikát kaptak, amelyek alapján kétséges, hogy ez az új egység, illetve az új HNG-stratégia ilyen módon beváltja-e a hozzá fűzött reményeket. Ezt erősíti az a tény is, hogy a 2019-es statisztikai adatok szerint a bűnelkövetések száma stagnált az előző időszakhoz (2018. második negyedév) képest.³⁴

³¹ Parker Asmann: What's Standing in the Way of Police Reform in Mexico? *InSight Crime*, 2018. 12. 27. Elérhető: www.insightcrime.org/news/analysis/police-reform-mexico/ (A letöltés dátuma: 2019. 04. 29.)

³² Jonathan Oatis (szerk.): Mexican marines raid Acapulco police force on suspected crime links. *Reuters*, 2018. 09. 26. Elérhető: www.reuters.com/article/us-mexico-violence/mexican-marines-raid-acapulco-police-force-on-suspected-crime-links-idUSKCN1M532H (A letöltés dátuma: 2019. 04. 30.)

³³ James Fredrick: Mexico's new president has a radical plan to end the drug war. *Vox*, 2018. 08. 15. Elérhető: www.vox.com/2018/8/15/17690420/mexico-president-amlo-drug-war-cartels-violence-legalization (A letöltés dátuma: 2019. 04. 30.)

³⁴ Patrick Corcoran: Is Mexico's New National Guard Just Another Uniform? *InSight Crime*, 2019. 03. 20. Elérhető: www.insightcrime.org/news/analysis/new-mexico-national-guard/ (A letöltés dátuma: 2019. 04. 30.)

Areas of Cartel Influence in Mexico

2. ábra: Mexikó kartelltérképe 2019

Forrás: Stewart i. m. (36. lj.)

A második csoportba tartoznak a drokartellek vagy drogkereskedő-szervezetek (*Drug Trafficking Organizations* – DTO). Ezek a csoportok beletartoznak az úgynevezett erőszakos nem állami szereplők (*Violent Non-State Actors* – VNSA) kategóriába. A VNSA-fogalom a 2000-es évek közepétől került be a szakirodalomba. Az erőszakos nem állami szereplők alatt azokat a csoportokat, szervezeteket értjük, amelyek részben vagy egészben függetlenek az állami szervektől, és kitűzött céljaikat erőszak alkalmazásával kívánják elérni. A csoportok célja, módszerei, szervezeti struktúrájuk nagyban különbözhetnek.³⁵ Egyes csoportosulások az állami fegyveres erők felépítéséhez

³⁵ Claudia Hofmann – Ulrich Schneckener: Engaging non-state armed actors in stateand peace-building: options and strategies. *International Review of Red Cross*, 93. (2011), 883. 1–19. Elérhető: www.icrc.org/en/doc/assets/files/review/2011/irrc-883-schneckener.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 05. 01.)

hasonló szervezeti struktúrával rendelkeznek és irreguláris erőként tevékenykednek. Fontos jellemzőjük, hogy alternatívát kínálhatnak a lakosság számára az állami szervek helyett, illetve vitatják az állam erőszakmonopóliumát. Ilyen jellegű szervezetek a DTO-k, szervezett bűnözői csoportosulások, szabadságharcos mozgalmak, vallási vagy ideológiai csoportok, városi milíciák stb.

Mexikóban több kartell is tevékenykedik, amelyek sokszor egymással is harcban állnak, területi vitába keverednek vagy éppenséggel szövetséget kötnek. Elmondható tehát, hogy az egyes csoportok területi eloszlása dinamikusan változó tendenciát mutat. Mexikót jelenleg 3 fő régióra lehet osztani, amelyen több DTO is tevékenykedik: Tierra Caliente: a vezető kartell a Cartel de Jalisco Nueva Generacion (CJNG), amely jelenleg az első számú prioritás a kormányerők és az USA számára; Sinaloa: a vezető erő a Sinaloa-kartell, amely viszonylag jó állapotban kezdte a 2019-es évet, annak ellenére, hogy nemrég elvesztették az egyik fontos vezetőjüket, Joaquín „El Chapo” Guzman Loera-t; Tamaulipas: főleg kisebb kartellek vagy korábbi kartellek maradványai küzdenek itt az amerikai határhoz közeli területekért.³⁶

A *harmadik* az Amerikai Egyesült Államok kormány szerveinek csoportja. Mint ahogy az Mexikó és a narkoterrorizmus történetéből is kitűnik, az USA-nak és különböző hivatalainak jelentős szerepe van a drogháború kialakulásában. A két kormány közötti együttműködés középpontjában az úgynevezett Merida Kezdeményezés (Merida Initiative) áll. Ez a biztonsági együttműködés 2007-ben indult a két ország között. Barack Obama amerikai és Felipe Calderón mexikói elnök annak érdekében kötötte az iniciatívát, hogy hatékonyabban valósuljon meg a kábítószer elleni küzdelem a két ország között. Ennek keretében az Egyesült Államok körülbelül 3 milliárd dollárt költött a biztonsági helyzet javítására, különböző támogatások, befektetések, katonai, rendőri tanácsadások, közös műveletek formájában. A Merida Kezdeményezésnek 2012 óta 4 fontos alappillére van: 1. transznacionális bűnözés elleni harc, 2. a jog uralmának intézményesítése, amelynek keretében az emberi jogok folyamatos védelmet élveznek, 3. egy 21. századi USA-Mexikó határ megteremtése, 4. erős és ellenálló közösségek megteremtése.³⁷

A Trump-adminisztráció során újra felértékelődött az egyezmény jelentősége, mivel az elnök politikájának egyik központi eleme Mexikó és az azon keresztül az Egyesült Államokba érkező illegális bevándorlás és kábítószer-kereskedelem.

5. Következtetések

Kutatásaim során az alábbi következtetéseket tudtam levonni a mexikói narkoterrorizmus jelenségével kapcsolatban.

A narkoterrorizmusnak az a mexikói sajátossága, hogy a kábítószerkartellek az erőszak alkalmazásának vagy az azzal való fenyegetésnek olyan stratégiáját alkalmazzák, amellyel lokális, tartományi vagy szövetségi állami szinten esetenként félelemkeltéssel

³⁶ Scott Stewart: Tracking Mexico's Cartels in 2019. *Stratfor*, 2019. 01. 29. Elérhető: <https://worldview.stratfor.com/article/tracking-mexicos-cartels-2019> (A letöltés dátuma: 2019. 05. 02.)

³⁷ *Mexico: Evolution of the Mérida Initiative, 2007–2019*. Congressional Research Service, 2019. 03. 11. Elérhető: <https://fas.org/sgp/crs/row/IF10578.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 05. 02.)

és korrupcióval differenciáltan kényszerítik ki a drogkereskedelem komplex gazdasági működtetését és politikai fenntarthatóságát az aszimmetrikus kihívások és kockázatok palettáján. Kevésbé jellemző a meghatározott politikai, ideológiai vagy dominánsan vallási célok megjelenítése.

A narkoterrorizmussal érintett szervezetek tevékenységük során megkérdőjelezik az állam kizárólagos erőszakmonopóliumát, továbbá gyakran még annak területi integritását is. A lakosság feletti kontrollt a továbbiakban nem az állami szervek gyakorolják az ismertett szövetségi államokban. Így a Mexikói Egyesült Államokra megállapítható, hogy részben töredezett, a kiüresedés veszélyét hordozó államszövetség, amelynek egyes tagállamai lecsúszó, de még megmenthető állapotban vannak. A szövetségi jelleg miatt ennek a kettősségnek a komplex feloldása jelenti a megoldást a jövőben.

A drokartellek elleni fellépéshez mindenképpen a hivatásrendek közötti bizalom és a közös cél mindenkor szem előtt tartásán alapuló együttműködés szükséges, amely nemcsak szervezetek közötti (interagency), de nemzetközi is kell, hogy legyen. Ennek kereteit két- vagy többoldalú nemzetközi szerződésekben részletesen szabályozott jogi környezet megteremtésével kell biztosítani, amelyben a reguláris biztonsági erők szerepe, azok konkrét feladatai explicit módon megjelenítettek. A Merida Kezdeményezés fenntartása a továbbiakban is indokolt, amelynek súlyponti elemeit a gazdaságélénkítő intézkedések, befektetések kell, hogy képezzék.

A saját kontinensünkön is folyamatosan nő a kábítószer-fogyasztók, illetve a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények száma.³⁸ Álláspontom szerint a narkoterrorizmust mint hibrid kihívást globális kitekintéssel vizsgálva nem zárható ki annak lehetősége, hogy a mexikói gazdasági modellre épülő sajátosságok helyett a terroristacsoportok a drogkereskedelem egyes elemeit felhasználva politikai, ideológiai célok elérése érdekében tevékenykednek Európában. Célszerűnek tartom a proaktív, holisztikus, össze európai megközelítés alkalmazását a narkoterrorizmus további terjedésének megakadályozására.

Felhasznált irodalom

- Bebesi Zoltán: *Kábítószer-bűnözés és terrorizmus*. Doktori értekezés. Budapest, ZMNE, 2009.
- Berkáné Danesch Marianne (szerk): *Katonai terminológiai értelmező szótár*. Budapest, Zrínyi, 2015.
- Beittel, June S.: *Mexico Crime and Drug Trafficking Organizations*. Washington, Congressional Research Service, 2018. Elérhető: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41576.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 25.)
- Esparza, Marcia – Henry R. Huttenbach – Daniel Feierstein (szerk.): *State Violence and Genocide in Latin America – The Cold War years*. New York, Routledge, 2010. 107. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203867907>

³⁸ *Európai Kábítószer-jelentés – Tendenciák és fejlemények*. Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja, 2018. 6. Elérhető: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/8585/20181816_TDAT18001HUN_PDF.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 05. 02.)

Grillo, Ioan: *El Narco – Inside Mexico's Criminal Insurgency*. New York, Bloomsbury, 2011. 28–38.

Internetes források

- A kábítószerkartellek – rejtett hatalomátvétel Közép- és Dél-Amerikában?* 2018. 10. 03. Elérhető: https://lemil.blog.hu/2018/10/03/a_kabitoszerkartellek_rejtett_hatalomatvetel_del-amerikaban (A letöltés dátuma: 2019. 05. 01.)
- Americas: Weakening Democracy and Rise in Populism Hinder Anti-Corruption Efforts. *Transparency International*, 2019. 01. 29. Elérhető: www.transparency.org/news/feature/cpi-2018-regional-analysis-americas (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)
- Asmann, Parker: What's Standing in the Way of Police Reform in Mexico? *InSight Crime*, 2018. 12. 27. Elérhető: www.insightcrime.org/news/analysis/police-reform-mexico/ (A letöltés dátuma: 2019. 04. 29.)
- CIA *The World FactBook*. Elérhető: www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html (A letöltés dátuma: 2019. 04. 26.)
- Cedillo, Adela: *Killing Two Condors with One Stone: The War on Drugs, Counterinsurgency, and the State of Siege in Northwestern Mexico*. Előadás, LACIS Lectures, University of Wisconsin-Madison, 2018. Elérhető: <https://lacis.wisc.edu/2018/11/01/killing-two-condors-with-one-stone-the-war-on-drugs-counterinsurgency-and-the-state-of-siege-in-northwestern-mexico/> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 26.)
- Mexico Drug War Fast Facts*. CNN. Elérhető: <https://edition.cnn.com/2013/09/02/world/americas/mexico-drug-war-fast-facts/index.html> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)
- Corcoran, Patrick: Is Mexico's New National Guard Just Another Uniform? *InSight Crime*, 2019. 03. 20. Elérhető: www.insightcrime.org/news/analysis/new-mexico-national-guard/ (A letöltés dátuma: 2019. 04. 30.)
- Európai Kábítószer-jelentés – Tendenciák és fejlemények*. Kábítószer és Kábítószerfüggőség Európai Megfigyelőközpontja, 2018. DOI: <https://doi.org/10.2810/366859>
- Fragile States Index Annual Report 2019*. Washington D. C., Fund for Peace, 2019. Elérhető: <http://fundforpeace.org/wp-content/uploads/2019/04/9511904-fragilestatesindex.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 16.)
- Fredrick, James: Mexico's new president has a radical plan to end the drug war. *Vox*, 2018. 08. 15. Elérhető: www.vox.com/2018/8/15/17690420/mexico-president-amlo-drug-war-cartels-violence-legalization (A letöltés dátuma: 2019. 04. 30.)
- Fund for Peace*. Elérhető: <http://fundforpeace.org/fsi/> (A letöltés dátuma: 2019. 04. 16.)
- Hofmann, Claudia – Ulrich Schneckener: Engaging non-state armed actors in stateand peace-building: options and strategies. *International Review of Red Cross*, 93. (2011), 883. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1816383112000148>
<https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2017/crime-in-the-u.s.-2017/tables/table-8/table-8.xls/view>
- Logan, Samuel: *Mexico as a Hollow State*. Elérhető: www.samuellogan.com/articles/mexico-as-hollow-state.html (A letöltés dátuma: 2019. 04. 28.)

- Mexico: Evolution of the Mérida Initiative, 2007–2019*. Congressional Research Service, 2019. 03. 11. Elérhető: <https://fas.org/sgp/crs/row/IF10578.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 05. 02.)
- Oatis, Jonathan (szerk.): Mexican marines raid Acapulco police force on suspected crime links. *Reuters*, 2018. 09. 26. Elérhető: www.reuters.com/article/us-mexico-violence/mexican-marines-raid-acapulco-police-force-on-suspected-crime-links-idUSKCN1M532H (A letöltés dátuma: 2019. 04. 30.)
- Porfirio Díaz*. Encyclopedia Britannica. Elérhető: www.britannica.com/biography/Porfirio-Diaz (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)
- Seguridad y Participación Ciudadana*. Centro de Estudios Sociales y de Opinión Pública, 2018. Elérhető: www.insightcrime.org/wp-content/uploads/2018/12/CESOP-IL-72-14-SeguridadyParticipacion-160818.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 04. 29.)
- Stewart, Scott: Tracking Mexico's Cartels in 2019. *Stratfor*, 2019. 01. 29. Elérhető: <https://worldview.stratfor.com/article/tracking-mexicos-cartels-2019> (A letöltés dátuma: 2019. 05. 02.)
- Turismo Mexico. Elérhető: www.turismomexico.es/wp-content/uploads/2015/07/mapa_estados_mexico.png (A letöltés dátuma: 2019. 04. 26.)
- www.gob.mx/sesnsp/acciones-y-programas/incidencia-delictiva-del-fuero-comun-nueva-metodologia (A letöltés dátuma: 2019. 04. 27.)